

VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ

A Népművészeti Jelentés második száma egy tudatosan épített, rendszeres és összehasonlítható tudásinfrastruktúra megerősített állomása. Az első kötet célkitűzése az volt, hogy kijelölje: a népművészeti revival – minden mozgalmi eredményével és közösségi energiájával együtt – csak akkor tartható fenn hosszú távon, ha a szakterület képes önmagáról mérhető, értelmezhető és vitatható képet alkotni, s azt a közösségek, a szakma és a döntéshozók közös nyelvére lefordítani. A második szám tétje ennél is nagyobb: azt vizsgálja, miként fordítható le a „jó szándék” és a „hagyománytisztelet” – a 21. század társadalmi, gazdasági és oktatási valóságában – működőképes rendszerre.

A népművészet – különösen a Kárpát-medencei közösségek világában – az örökség tényén túl, egy működő tudásforma: elsajátítható, továbbadható és szakmailag értelmezhető gyakorlat. Éppen ezért a Jelentés a Hagyományok Háza számára folyamatos visszamérési rendszer: időről időre megismételhető mérési és értelmezési keret, amely jelzi a változásokat, a feszültségpontokat és a fenntarthatósági kockázatokat, valamint feltárja azokat a működő gyakorlatokat és strukturális mintázatokat is, amelyek a statisztikák felszíne alatt alakítják a közösségi valóságot. A 2026-os kötet tematikus súlypontjai – a társadalmi beágyazottság és megítélés, a támogatáspolitikai hatásmechanizmusai, valamint a tudásátadás intézményi útvonalai – ezt a szemléletet tükrözik.

A Jelentés három, egymást kiegészítő, eltérő logikájú dimenzióban gondolkodik: a társadalmi legitimáció és részvétel kérdésében – vagyis abban, kik és milyen módon kapcsolódnak a népművészethez; a támogatási rendszerek működésében – milyen ösztönzők és milyen mellékhatások formálják a közeget; valamint a tudásátadás szerkezetében – milyen csatornákon termelődik újra a mesterségbeli tudás, és milyen intézményi mintázatok rajzolódnak ki a revival más területein.

E dimenziók csak együtt értelmezhetők. Erős társadalmi jelenlét nem feltétlenül jelent stabil utánpótlást; jelentős forrás nem garantál koherens képzési vertikumot; kiemelkedő szakmai teljesítmény pedig önmagában nem teremti életpályát biztosító intézményi közeget.

A 2026-os Jelentés egyik meghatározó fókusz a népi kézművesség tudásátadása. A tárgyaló népművészet a kulturális önismeret tárgyi megjelenése: mintázatok, technikák, gesztusok, eszközhasználati tudások és formaképzési logikák rendszere. Ha ez a tudás nem képes újratermelődni, nem csupán mesterségek vesznek el, hanem a közösségi tapasztalat egyik kódolási rendszere is sérül: az a képesség, amellyel egy közösség tárgyakban, anyagokban és motívumokban képes elmondani önmagát.

E tudás újratermelődéseknek legkritikusabb kérdése – s ezt a kötet több ponton, különféle nézőpontokból érinti – az, hogy a kézműves terület képzési csúcsa hiányos. Ahol a tánc és a zene világában már létrejöttek a formális továbbképzési és felsőoktatási útvonalak, ott a tárgyaló sokszor még mindig szigetszerű intézményekre, kiváló mesterek személyes erejére, illetve alkalmi projektekre támaszkodik. E kérdés egyszerre érinti az oktatást, a szakmai presztízszt, a piaci érvényesülést és az életpálya-tervezhetőséget. Nem várhatjuk el fiataloktól, hogy hosszú távon elköteleződjenek egy olyan hivatás mellett, amelynek képzési és egzisztenciális horizontja bizonytalan; s nem várhatjuk el a mesterektől sem, hogy az átadás felelősségét intézményi háttér nélkül viseljék.

A Jelentés számomra ezért implicit felhívás is: a tudásátadás rendszerének újragondolására. Nem egyetlen „nagy megoldásban” látom a kiutat, hanem egymásra épülő lépésekben:

→ a képzési vertikum középső és felső szintjeinek összehangolásában (szakképzés–felnőttképzés–felsőoktatási modulok),

→ a mester–tanítvány viszony korszerű, mégis hagyományhű támogatási formáinak kialakításában (továbbképzés, mentorálás, rezidenciaprogramok),

→ a digitális tér felelős bevonásában (nem „helyettesítésként”, hanem dokumentálásként, hozzáférésként és közösségsszervezésként),

→ valamint abban, hogy a népi kézművesség szakmai minősége, pedagógiai haszna és piaci érvényesülése ne egymás ellenében, hanem egy közös szempontrendszerben legyen tárgyalható.

A Hagyományok Háza – alapításának szelleméhez híven – közvetítő intézmény: a civil közösségek, a szakma, az oktatási szféra és a kultúrpolitika metszéspontjában dolgozik. E kötetet ezért nem lezárt állítások gyűjteményének tekintem, hanem vitaalapnak. Arra hív, hogy kimondjuk a kényelmetlen kérdéseket is: hol termelődik újra a tudás, hol szakad meg; hol erősödik a közösségi háló, hol marad magányos a teljesítmény; hol támogat a rendszer, s hol hoz létre nem szándékolt torzulásokat. A Jelentés értelme akkor teljeseedik be, ha mindez nem marad a papíron: ha a következtetésekből cselekvési program lesz – intézményi, képzési, szakmai és közösségi szinten egyaránt.

Végül köszönet illeti mindazokat – kutatókat, szerzőket, adatközlőket, közösségi vezetőket, mestereket, oktatókat és szervezőket –, akik idejüket, tudásukat és bizalmukat adták e közös munkához. Hozzájárulásuk tette lehetővé, hogy a népművészet ügye ne csupán gyakorlat maradjon, hanem közös gondolkodás tárgyává váljon.

Both Miklós
főigazgató, Hagyományok Háza